

INTERNATIONELLT EKONOMISKT SAMARBETE OCH NEUTRALITET

Av direktör UNO MURRAY

REDAN FÖRE höstriksdagen hade regeringen bestämt sig för hur den skulle handla i det läge som uppstått, sedan Storbritannien, Irland och Danmark beslutat sig för medlemskap i EEC. Riksdagsdebatten gav inte heller något nytt utöver vad som dessförinnan under höstens lopp anförts från talarstolar runt om i landet, på fackföreningsmöten samt i radio och TV. Det blev i stort sett en återupprepning av argument och motargument från redan låsta positioner. Regeringspartiet — till vilket i denna liksom i andra viktiga frågor centerpartiet numera ansluter sig — motsatte sig ansökan om fullt medlemskap och gick i stället in för förhandlingar om associering. Högerpartiet och folkpartiet däremot hävdade, att man borde ansöka om medlemskap och sedan låta de blivande förhandlingarna utvisa, huruvida särbestämmelser kunde medges för viktiga svenska intressen. Så mycket är emellertid klart, att alla de demokratiska partierna anser det nödvändigt att Sverige på något sätt får komma med i den ekonomiska gemenskapen i Europa,

och att vårt i så väsentlig grad på export inriktade näringsliv inte blir utestängt från de betydande marknader, som här är ifråga, marknader som traditionellt är avsättningsområden för våra viktigaste exportvaror.

Riksdagsdebatten kretsade i väsentlig mån kring frågan huruvida fullt medlemskap i EEC skulle vara förenligt med vår neutralitetspolitik. Det framhölls från högerpartiet, att Rom-avtalet icke innehåller några militära eller utrikespolitiska bindningar. Irland, som vill gå in som fullvärdig medlem, är liksom Sverige en neutral stat, ett faktum som dock inte på något håll ansetts influera på frågan. När det gäller handelspolitiken, innebär avtalstexten visserligen en begränsning av medlemsstatens rätt att själv föra handelsförhandlingar med utanförstående makter; det verkställande organet inom EEC, kommissionen, har härvidlag tillagts ganska vittgående fullmakter. Men det framhölls från oppositionens sida, att Sverige i detta hänseende likaväl som Väst-Tyskland skulle kunna få en tilläggs klausul,

som öppnar möjligheter för oss att även i fortsättningen föra en handelspolitik, som innesluter exempelvis staterna öster om järnridån. Det viktiga är, enligt oppositionens uppfattning, att ett medlemskap i EEC skulle ge oss rätt att delta i organisationens beslut, och därmed i uppläggnings av dess politik i olika avseenden, något som är uteslutet för en associerad medlem.

Det är knappast överraskande om Rom-avtalet, som inte blott undanröjer tullar och andra handelsrestriktioner mellan medlemsstaterna utan dessutom åsyftar »fri rörlighet mellan medlemsländerna för personer, tjänster och kapital» och en gemensam politik på viktiga ekonomiska områden, skulle väcka tveksamhet bland våra socialdemokrater, som så gärna vill dirigera det ekonomiska livet här i landet och så ogärna accepterar ökad rörlighet för de privata ekonomiska krafterna utöver landets gränser. En del uttalanden under riksdagsdebatten gav också en antydning om att det kanske i grund och botten är just från sådana utgångspunkter som socialdemokraterna visat sig negativa till frågan om svenskt engagemang i EEC och att således allt talet om faran för vår neutralitet delvis var en täckmantel för avgörande inrikespolitiska aspekter på hithörande problem.

De demokratiska partierna är uppenbarligen överens om att vi bör föra — för att tala med profes-

sor Gunnar Heckscher — »en alliansfri politik syftande till neutralitet, om ett krig trots allt skulle komma». Att det i bakgrunden ändå finns en nyansskillnad i inställningen är tydligt, även om det är svårt att klart fixera vari den består. Herr Hedlund gav en antydning därom, när han invände, att begreppet alliansfrihet inte täcker hela sanningen och yttrade: »Även om det inte föreligger en militär allians kan man på andra vägar försättas i en sådan situation, att det är uppenbart för envar, att man saknar möjlighet att vara neutral i ett krigsläge». Tanken var väl då närmast den att en anknytning till det i vissa avseenden mycket fast organiserade samarbetet inom EEC:s ram på det ekonomiska området skulle binda oss så hårt vid Västeuropa, att detta skulle inverka på vår handlingsfrihet i övrigt. Herr Hedlund åberopade just de här ovan nämnda hindren, som Rom-fördraget skulle kunna resa mot en självständig handelspolitik, och gav dessutom några oklara antydningar om att en anslutning skulle begränsa våra möjligheter att vidtaga näringspolitiska åtgärder i beredskapssyfte för att säkra vår försörjning vid krig och avspärrning.

Det viktigaste argumentet från regeringssida och särskilt från centerpartihåll, mot en full anslutning till EEC var synbarligen inte Rom-avtalets text, utan snarare den tolkning av organisationens mål-

sättning och de kommentarer som ägnats traktaten i uttalanden tid efter annan i Europa av framträdande personligheter och politiker inom EEC. Bland annat hänvisades i detta sammanhang till den s. k. Bonn-deklarationen den 18 juli 1961 av medlemsstaternas regeringschefer, och det kan därför vara av intresse att citera några uttalanden i denna. Däri bekräftades »de andliga värden och politiska traditioner som utgör deras (medlemsstaternas) gemensamma arv». Man betygade sin enighet om »de stora uppgifter, som åläggas Europa inom de fria folkens gemenskap för att bevara frihet och fred i världen». Strävandena skulle vara att »stärka de politiska, ekonomiska, sociala och kulturella band som finns mellan (dessa) folk». Det framhölls vidare, »att endast ett enat Europa är i stånd att i förbund med USA och andra fria folk möta de faror, som hota Europas och hela den fria världens existens, samt att det är oeftergivligt, att kombinera energien, förmågan och resurserna hos alla dem för vilka friheten är en oförytterlig tillgång». Mot bakgrunden härav beslöt man »att utveckla sitt politiska samarbete» i förhoppning, att även andra europeiska stater skall vara beredda att på alla områden åtaga sig samma ansvar och förpliktelser genom anslutning till EEC. Det uppdrogs i Bonn åt kommissionen att utarbeta förslag genom vilka det vidgade samarbetet

»kunde komma till uttryck i ett slags status», eller, som dåvarande västtyske utrikesministern von Brentano uttryckte saken i ett tal likaledes den 18 juli, en »grundval för en europeisk författningmässig ordning». Han betraktade detta som en naturlig vidareutveckling av de samlingssträvandena, som fått uttryck i Montanunionen, Rom-avtalet samt den ekonomiska- och atomgemenskapen. Det gällde att »undanröja varje tvivel på de europeiska folkens solidaritet», och att »stärka Atlantgemenskapens bestånd».

Det kan inte bestridas, att Bonn-deklarationen ter sig vittsyftande. Bakom de allmänna formuleringarna spåras en tydlig tendens att på Rom-avtalets grund ta ett stort steg mot en integration vida utöver gränserna för det rent ekonomiska fältet. Likaså är det fullt klart, att representanterna för medlemsstaterna har i åtanke att därigenom stärka »Atlantgemenskapen», dvs. NATO. Även om Rom-avtalets nuvarande text inte medför förpliktelser av direkt militär och utrikespolitisk innebörd, är det sålunda tydligt, att man på auktoritativt håll inom EEC har i åtanke att i detta hänseende vidga anspråken.

På en del håll i Europa har antytts, att den tänkta organisationen för ett mera vittsyftande politiskt samarbete mellan EEC-staterna borde arrangeras fristående från Rom-avtalet. Oavsett vilka förut-

sättningar som finns för en sådan lösning av frågan kan det inte bestridas, att den som vill, att vårt land skall hålla sig utanför alla förbindelser som mer eller mindre står i samband med den s. k. »Atlantgemenskapen», av Bonn-deklarationen fått argument för en negativ inställning till frågan om anslutning till EEC. Det är inte riktigt att pressa Rom-avtalets text för att i densamma inlägga militärpolitiska eller utrikespolitiska bindningar som inte är avsedda, men det är å andra sidan inte heller riktigt att alldeles negligera betydelsen av de uttalanden som gjorts av framstående företrädare för EEC-staterna rörande organisationens yttersta målsättningar och den vidare utvecklingen av samarbetet. Visserligen skulle Sverige vid fullt medlemskap äga rätt att delta i besluten och kanske kunna, i samverkan med andra makter med sammanfallande synpunkter och intressen, påverka EEC:s politik, men det är utomordentligt svårt att förutse, vad detta i själva verket skulle betyda. Det är nog ofrånkomligt, att i en hel del viktiga frågor de speciella värderingar och målsättningar, som präglar den s. k. »Atlantgemenskapen», skulle få inflytande på avgörandena och försätta oss i ömtåliga situationer.

Å andra sidan får inte förbises, att vårt land i andra sammanhang engagerat sig för en samverkan med andra stater på ett sätt som medför betydande inskränkningar

i vår suveränitet och handlingsfrihet och ger en alldeles klar accent åt vår europeiska orientering. Professor Munktell erinrade i riksdagsdebatten om vår skyldighet att lämna Förenta Nationerna bistånd i varje åtgärd, som organisationen företar i enlighet med sina syften — åtgärder, som understundom t. o. m. påkallar inskridande med vapenmakt. Världsorganisationens universella karaktär bortskymmer inte det faktum att inom dess ram maktkampen mellan Öst och Väst utspelar sig med en understundom betydande intensitet, och att engagemang för Förenta Nationernas syften ofta blir uppfattat som ställningstagande till förmån för det ena eller andra av maktblocken. Ehuru flera av de nordiska länderna är anslutna till NATO, har vi dessutom med intresse och iver engagerat oss för ett omfattande samarbete med dem på olika områden. Trots invändningar från Sovjets sida har vi tagit verksam del i OEEC och numera i OECD med vittgående förpliktelser att främja friare ekonomiska förbindelser mellan medlemsstater, av vilka en lång rad är anslutna till Atlantpakten. I all synnerhet bör det inte förgätas att vi är engagerade i Europa-rådet, vars syfte enligt stadgarna är »att åvägbringa en fastare enhet mellan dess medlemmar i ändamål att skydda och förverkliga de ideal och principer, som utgör deras gemensamma arv och underlätta deras ekonomiska

och sociala framåtskridande». Det intressanta är, såsom professor Munktell framhöll, att Europa-rådets stadgar och Rom-fördraget inte skiljer sig i avseende på det politiska syftet, utan endast i avseende på själva sättet för att uppnå detta syfte. När vi accepterat Europa-rådets ändamål borde det därför enligt herr Munktells mening inte föreligga hinder för oss att acceptera även Rom-fördraget, i all synnerhet som i båda fallen frågor rörande medlemmarnas försvar faller utanför organisationernas kompetens.

Meningarna var således starkt delade mellan regeringen och oppositionen rörande följderna för vårt lands neutrala ställning vid en fullständig anslutning till EEC eller endast associering. Det kan emellertid ifrågasättas, om det inte spilldes för mycket krut på frågan. Det är nämligen uppenbart, att även en associering — i varje fall om den skall medföra en av alla demokratiska partier önskad tillfredsställande integration av vårt lands ekonomi med stormarknaden i Europa — innebär en betydelsefull utvidgning av samarbetet med EEC-staterna och således ett markant uttryck för vårt faktiska beroende av omfattande ekonomiska förbindelser med dessa. Vi kan inte hindra, att en sådan ekonomisk orientering på Sovjetryskt håll betraktas också som en allmän politisk orientering.

Problemet gäller för övrigt inte

bara vår försörjning under fred och det materiella framåtskridandet för vårt folk. Utan ett starkt försvar är det meningslöst att räkna med något som helst utrymme för en självständig utrikespolitik. Även ur den synpunkten måste vårt lands ekonomi vara stark, dvs. vi måste upprätthålla våra ekonomiska förbindelser med Västeuropa. Detta är vårt dilemma, och det ger en aspekt på nu ifrågasvarande problem som inte får trolas bort i diskussionen. Vi får inte handla så, att vi ställs utanför den ekonomiska gemenskap, som nu håller på att byggas upp på grundval av EEC, ty detta skulle i längden försvaga vår ställning i alla avseenden. När förhandlingarna kommer igång, kan det, såsom professor Heckscher framhöll i riksdagsdebatten, kanske visa sig, att det finns större möjlighet än man trodde att — med fullt bibehållen alliansfrihet — få medlemskap, och större svårigheter än man trodde att få ett godtagbart associationsavtal, och i så fall bör frågan tas upp till förnyad prövning.

Den viktigaste utrikespolitiska målsättningen är att bevara vårt folks frihet. Med denna grundläggande målsättning vill vi dessutom göra allt för att förskona vårt folk från att bli indraget i ett krig, om sådant trots allt skulle utbryta. Men hur vi än handlar finns det inga garantier för att vår neutralitet blir respekterad. Om vi får vara i fred eller inte beror ytterst

på de krigförande, på deras imperialistiska intressen eller strategiska överväganden.

De senaste dagarnas händelser har ju också på ett eklatant sätt visat hur ringa vikt som tillmättes ett litet lands önskan att få leva i fred och oberoende. Ett nära nog avvärjat Finland med en allt sedan andra världskriget demonstretad och av samtliga politiska partier hävdad vilja att inte bara upprätthålla neutraliteten utan dessutom till det yttersta tillgodose Sovjets anspråk ifråga om utrikespolitik och internationell ekonomisk politik, ett Finland i s. k. vänskapspakt med sin mäktige granne blir utsatt för hårda påtryckningar, vars yttersta syften ännu är oklara, men vilka synbarligen bl. a. går ut på ingripanden i Finlands inre angelägenheter för att, oavsett det finska folkets egen vilja påtvinga detsamma en politisk ledning som tillfredsställer Sovjets fordringar. Vad som händer alldeles inpå våra knutar ger

oss en bestämd anvisning om varifrån faran hotar i det aktuella läget. Ingen annan än kommunisterna kan på allvar göra gällande, att någon stat i västerlandet skulle komma på tanken att angripa oss och beröva oss vår frihet. Det finns ingen anledning att räkna med att vår neutralitet skulle angripas med krigiska handlingar från väster. Hotet kommer från öster, från den aggressiva kommunistiska imperialismen, mot vilken de gamla kulturländerna i väster därför söker bygga upp ett gemensamt försvar, i första hand genom att i samverkan stärka sin ekonomi men även genom förberedande militära anordningar med klart defensivt syfte. Hur mycket vi än talar om neutralitet kan detta inte dölja, att det är ett livsvillkor för vårt land att ansträngningarna i Västeuropa lyckas. Ty därpå beror våra möjligheter, inte bara att få bevara freden, utan även att få bevara vårt folks frihet och integritet.